

RE-FORMATIO

6/7

MEDDELELSER
OM KIRKELIG
FORNYELSE

PROCESSIONEN I EBELTOFT 25. SEPTEMBER 1966

+ + +

DEJLIG ER JORDEN

PRÆGTIG ER GUDS HIMMEL

SKØN ER SJÆLENES PILGRIMSGANG

GENNEM DE FAVRE RIGER PÅ JORDEN

GÅR VI TIL PARADIS MED SANG

+ + +

NOVEMBER

1966

9. ÅRGANG

GUDS GLADE PILGRIMME

AF PASTOR TAGE LUNN, BJERREGRAV.

PRÆDIKEN VED VESPEREN I EBELTOFT KIRKE 25.9.1966.

Hvis en mand graver have iført kjole og hvidt og høj hat, vil han ikke bare selv synes latterlig, men kostumet vil også fremtræde som en parodi med den mærkelige svalehale. Men ser man ham i den samme dragt til en gallamiddag, virker han pludselig ret påklædt, og dragten føles som noget festligt og smukt.

Sådan er det med alle ting; kommer de ud af deres rette omgivelser, skal der ikke meget til, før det føles helt forkert.

Det gælder også med salmen Dejlig er jorden. Den er mange steder en stående begravelsessalme; den er i den grad forbundet med død, at da en brud engang ønskede den til sit bryllup, fordi hun syntes, at jorden var dejlig og himlen var prægtig, og hvad en brud nu ellers kan drømme om, protesterede hendes mor og sagde: Jamen, sødeste barn, det er jo da ikke en begravelse, vi skal til!

Ved en begravelse virker den oftest så overfladisk, at de færreste præster kan holde den ud længere. Vi kan da ikke synge om den dejlige jord, når vi begraver en ung mor, der dør bort fra mand og små børn. Og hvordan passer linien om, at gennem de favreriger på jorden går vi til paradiset med sang, når vedkommende er død ved en færdssulykke! Så er salmen tilmed af Ingemann, og han har jo fået teologisk attest for at repræsentere

den mest udvandede kristendom.

Men når så denne "hudeflettede" salme synges ved en procession, som det sker her i dag, bliver den pludselig helt rigtig, vidunderligt egnet til situationen.

Dejlig er jorden - ja, er her dog ikke dejligt i Ebeltøft og hele den skønne omegn! Prægtig er Guds himmel - ja, netop her, hvor solnedgangene er så prægtige. Vi må dog engang imellem have lov til at glæde os over alt det skønne omkring os. Lad moderne hedsansk kunst skildre alt som forvirring, og lad moderne forfattere tegne et billede af livet som meningsløst og gråt. Guds menighed ved noget andet. Den kan glæde sig over livets skønhed, fordi den ved sig i pagt med livets Gud! Derfor kan processionen heller ikke foregå i sorte, triste, begravelsesagtige præsteklæder, men i hvide messeskjorter med farvede stolarer, fordi vi hører hjemme i lysets og skønhedens rige!

Og forskellen mellem de hedenske kunstnere og Guds menighed er denne, at de kan vente på Godot, men andet sker der ikke, en tom venten på noget, de ikke kender, og som ikke kommer, medens den kristne menighed med forventning ser hen til det mål, som vi er på vej imod: Vi går til Paradis med sang! Guds syngende menighed! Vi er pilgrimme, for her har vi ikke en blivende stad, vi er på vej til den

himmel, hvor vi er borgere, men det betyder ikke, som man har sagt det, en bordsstemning, en verdensflugt. Det er en glad sang, der lyder fra os, en livsbekræftende sang, Guds glade pilgrimme.

Men denne "sjælens glade pilgrims-sang", den har vi ikke selv digtet, den er ikke fra denne jord, men fra Himmelen. Derfor er den heller ikke underkastet jordens lov om forgængelighed og omskiftelighed. Selv om slægterne skifter, så er sangen den samme, lige evig, lige uforgængelig. Den binder os sammen med de slægter, der var, og dem, der skal komme. Derfor behøver vi ikke at følge med tiden, altid at være moderne; der må godt i vore salmer og i vor liturgi være hilsener fra slægter, der nu er døde, men som stadig virker nutidige og aktuelle. Modstanderne kalder det for kirkelig arkæologi, vi andre kalder det for de helliges samfund, fællesskabet med dem, der hørte fortiden til her på jorden, men nu tilhører fremtiden, så sandt som vi venter at skulle mødes med dem, når vi engang når frem til målet for vor pilgrimsfærd her på jorden! Men når vi mindes de slægter, der var før os, så er der eet navn, der især skal nævnes her i dag i denne kirke, pastor Berkow, som var sognepræst her 1911-26. Han var een af de første højkirkelige i Danmark. Han havde vel aldrig tænkt sig, at det skulle blive muligt, som sker i dag, men hvor ville han have frydet sig!

Men den sang, som binder slægterne sammen, de, der var, de, der er nu, og de, der skal følge efter os, det er ikke en urealistisk, sentimental pop-sang; det er sangen om syndernes forladelse, den sang, som først lød over jorden, da englens julenat sang den for markens hyrder: "Ære være Gud i det højeste og fred på jorden i mennesker, der har hans velbehag", svaret på englens juleprædiken: "Frygt

ikke, thi se, jeg forkynnder eder en stor glæde, som skal være for hele folket. Thi eder er i dag en frelser født i Davids by; han er Kristus, Herren".

Teologerne har kappedes om at sable Ingemanns salme ned, fordi den var alt for glad og lys. Man siger om den: "Den funkler og stråler af lys. Ikke en skygge findes der i den. Ikke anelse om noget mørkt og stygt". "Overbeviste kristne vil kun kunne synge den med forbehold". Men det passer jo ikke. Der er kraftige skygger i den; slægterne går og kommer, underkastet død og forgængelighed, og disse slægter var jo dog ikke engle, men syndige mennesker. Derfor forherliges de ikke for noget stort. Det eneste, Ingemann ved om dem, er, at de har sunget med på lovsangen om, at der er født os en frelser. De skiftende slægter fra julenat frem over dagen i dag til Kristi genkomst står alle som en levende illustration af, hvor stor og hvor uopslidelig syndernes forladelse er. Nu har slægt efter slægt af syndige og derfor også dødelige slægter rullet frem, men stadig gælder ordet fra Klagesangene: "Herrens miskundhed er ikke til ende, ikke brugt op, hans trofasthed er ny hver morgen, hans nåde er stor!" Jfr. Fengers ord: "Blomster falder a', blade falder a', men Guds nåde falder aller a'".

Jeg kender lidt af det fra de store altergange; hold efter hold kom frem, og præstens arme var ved at synke, hans ben kunne næsten ikke bære ham, hans stemme blev svag, men Herrens legeme og blod slap ikke op; der var nok til dem alle. Guds nåde hører ikke op.

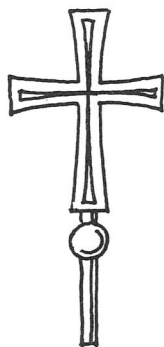
Og når så englen har påbudt os at glæde os og ikke frygte, er det så helt urimeligt, at Ingemanns salme fyldes med glæde og lys? Vi kunne som overskrift over den satte Luthers ord: Thi hvor syndernes forladelse er, der er også liv og salighed. Og i lyset

af syndernes forladelse bliver denne blodplettede jord til favre riger, thi er vore synder end røde som blod, de skal dog blive hvidere end sne.

Det var nu ikke uden grund, at man ved Høffdings begravelse udelod det sidste vers. Den tro, som lyser her, kunne han ikke ærligt sige ja til. Men tager man det vers bort, så bliver de to andre meningsløse. De er jo kun genskåret fra Kristi krybbe. Jeg tænker her særlig på Correggios vidunderlige julebillede fra Dresdnergalleriet,

hvor lyset fra Kristi krybbe stråler voldsomt ud i den mørke nat, så alle næsten blændes deraf og har svært ved at tåle det. Kun Jesu moder kan bøje sig over barnet og lade lyset fra barnet oplyse og forskønne hendes ansigt.

Kom, lad os vandre, som lysende, glade, syngende kristne, fordi Herren har velsignet os og ladet sit ansigt lyse over os. I lyset af Guds nåde vil vi vandre, det udspekulative lys! Amen.

kommentar

1

KONGENS RELIGION

AF PASTOR B. RIISGÅRD, ÅLBORG.

I anledning af tronfølgerens forlovelse med den franske, og katolske, grev Henri og deres indgåelse af ægteskab, som nu er fastsat til maj næste år, har de fleste blade indgående beskæftiget sig med de religiøse følger, dette måtte få. Grundlovens § 6, der bestemmer, at kongen skal

tilhøre den evangelisk-lutherske kirke i Danmark, altså folkekirken, blev pludseligt noget andet end gamle støvede bogstaver, som bare stod der, men vel ikke betød så meget. Midt i al den kongelige romantik fastholdt § 6, at der var noget, der uomtvisteligt stod fast, når tronfølgeren ind-

gik et "blandet" ægteskab, kongens grundlovsbestemte tilhørsforhold til den evangelisk-lutherske kirke.

Først diskuterede man nu ivrigt, hvordan dette kunne klares for grev Henri. Kristeligt Dagblad havde intet at indvende mod, at parret blev katolsk viet, når det blot stod fast, at eventuelle børn blev evangelisk-luthersk opdraget. Andre blade håbede, at det i disse økumeniske tider ikke ville være vanskeligt at opnå pavelig dispensation, både når det gjaldt vielse i vor kirke og de eventuelle børns religiøse stilling. Denne gordiske knude synes nu at være løst med grevens indtræden i vor evangelisk-lutherske kirke, som det også fremgik af statsministerens tale i folketinget den 4. oktober. Mon ikke også dette er den eneste og rette løsning? Vi kunne vanskeligt tænke os, at den fremtidige, regerende dronning, som grundloven binder til den evangelisk-lutherske kirke med rod tilbage til den ordning, der blev indført ved reformationen i 1536, og som i den påtænkte forbindelse måtte siges at være den "stærkeste" part, indgik ægteskab i nogen anden kirke end sin egen. Vi tror også, at en pavelig dispensation til greven, både hvad angår sted for vielse og eventuelle børns religiøse stilling, ville have bragt den romersk-katolske kirke adskillige vanskeligheder. Hvad ville ikke den almindelige mand, for hvem et "blandet" ægteskab på grund af de kirkeretslige bestemmelser er et meget ømtåleligt problem, have tænkt om en kirke, der nok kan tage hensyn til kongelige personer, men ikke giver almindelige mennesker samme kongelige frihed?

Nu - efter dette spørgsmåls formentlige afklaring - er man så begyndt at ynte kongen, der er tvangsindlagt i den evangelisk-lutherske kirke, og som altså ikke som andre borgere har religionsfrihed. Blade af alle mulige afskygninger finder dette for galt;

det er meningsløst og fornærmeligt. Man må have dette ændret ved en fremtidig revision af grundloven. Vor demokratiske konge kan da ikke være tjent med en så enevældig bestemmelse. Det er helt meningsløst, skønt det jo er lidt selvforskyldt, fordi det var den danske kongemagt, der bestemte, at den danske kirke skulle være evangelisk-luthersk såvel i bekendelse som ordning.

Men kongens grundlovsbestemte tilhørsforhold til vor evangeliske kirke er ikke et spørgsmål om religionsfrihed. Det drejer sig med § 6 om, at kongen jo har en tjeneste i kirken, som han har - og kun kan have - som kirkens første medlem. Kongen er aldeles ikke hermed udråbt som en slags ærkebiskop, men kongen har den stilling, som historien gav ham og den senere lovgivning har bekræftet ham i, at han er kirkens værneherr, dens øverste kirkeværge og dens første lægmand. Det er medlemskabet af kirken, der giver kongen denne stilling med tilhørende tjeneste. Ophør af medlemskabet må derfor uden videre betyde bortfald af kongens særlige stilling.

Om kongens særlige stilling står at læse i Aug. Roesens Dansk Kirkeret, 1965: "Kongen har en meget vidtgående myndighed på det kirkelige område. Han autoriserer ritualer for gudstjenester og kirkelige handlinger, salmebøger, oversættelser af Gl. og Ny Testamente, giver tilladelse til indvielse af nye kirker og genindvielse af tidligere opførte kirker, og til ordination af præster. ... Ved kgl. resolution kan der træffes bestemmelse om oprettelse, nedlæggelse eller omdannelse af præsteembeder - uanset at dette medfører forøgede udgifter for kirkelige lønningsmidler og staten. Endvidere godkender kongen ændringer i den kirkelige inddeling af landet, bortset fra uvæsentlige grænsereguleringer. Kongen fastsætter tidspunktet for de enkelte landemoders afholdelse.

Biskopperne skal have kongens tilladelse til at rejse ud af landet. Forpligtelsen for kongen til at være medlem af Folkekirken synes iøvrigt velbegrundet, når henses til hans ejendommelige stilling som kirkens øverste myndighed. En tilsvarende myndighed er ikke tillagt kongen i forhold til noget trossamfund uden for Folkekirken" (s.12 f.).

I dette er vi ganske enige med departementschefen. Vi vil kun føje til, at det også ville være utænkeligt, om kongen som evangelisk-luthersk havde noget at sige i andre kirker, f.eks. den romerske eller baptistiske.

Ønsker man at give kongen religionsfrihed, og vi vil ikke forhindre nogen i at nære dette ønske, skal man blot gøre sig det klart, at dette ikke kan ske uden at få kirkeretslige følger for kongen og staten og statsretslige følger for kirken. Kongen

forbinder med sin person den danske kirke og den danske stat, derom er der ingen tvivl; men kongens særlige stilling er dog også et værn imod, at kirken ganske statsliggøres. Går man bort fra kongens ejendommelige stilling, vil vi stå i den kamp for kirkens repræsentative forfatning, som de "religionsfrie" kredse mindst af alt ønsker.

Hvad kongen selv tænker eller ønsker, er der ingen, der spørger om; jeg ved det ikke og vil nok heller ikke komme til at få det at vide, da en høj Kirkelig konfessionarius vil være højst utænkelig. Vi tager imidlertid kongens deltagelse i gudstjenesten ved folketingets åbning ikke blot som en hæflighed mod folketinget, men som en vedkendelse af et selvfølgeligt medlemskab af den evangelisk-lutherske kirke.

Kommentar 2

HISTORIESKRIVNING ELLER JOURNALISTIK

AF PASTOR B. RIISGÅRD, ÅLBORG.

Professor P. G. Lindhardt har igen ladet høre fra sig. Man må lade ham, at han er en myreflittig mand. For ikke længe siden udkom bind III af Den Danske Kirkes Historie, hvor professoren havde behandlet reformationstiden 1513-36. Og allerede nu foreligger så det ottende og sidste bind af værket, hvor Lindhardt i stedet for Hal Koch og dog delvis på

dennes notater gør rede for dette århundredes danske kirkehistorie. Det er godt gjort.

Men spørgsmålet melder sig så, om det også er gjort godt. Jeg skal ikke her forsøge at besvare spørgsmålet, da vi i det næste nummer vil bringe en udførlig anmeldelse, men indskrænke mig til at gøre opmærksom på, at behandlingen af årene 1950-65 mere sy-

nes at være journalistik, og det ikke altid af bedste art, end egentlig historieskrivning.

Måske skulle vi som andre præster have holdt et lille krigsråd i anledning af den behandling, Lindhardt giver den høj Kirkelige bevægelse, og ligefrem overvejet at udtage stævning. Men så højtidelig vil vi ikke tage professoren. Det meste er jo genoptryk af tidligere offentliggjorte foredrag og artikler, der ikke rummer noget nyt, men desværre fremdeles indeholder adskilligt af det, vi for længst har søgt at godtgøre som misforståelser. Professoren har forsøgt endnu en gang at sværte os til for derved at gøre alt høj Kirkeligt til nul og niks. Lad det nu være. Vi tager det dog som noget af en anerkendelse, at Lindhardt har ofret hele otte sider sværte på al vor ringhed.

Men vi finder det fejlagtigt at afslutte det iøvrigt højst fortjente værk med en journalistisk, og tilmed meget subjektiv gennemgang af de sidste 15 års danske kirkehistorie. Værket burde have sluttet med år 1950.

HELLIGE TIDER HELLIGE STEDER OG HELGENER

AF PASTOR C. B. HANSEN, DRÅBY.

FOREDRAG VED KIRKEDAGENE I EBELTOFT 25.9.1966.

Kristendommens særkende, som præger den i alle henseender, er at den ikke er noget, man har tænkt sig til, men er grundet på et handel-

Det er virkeligt for billigt at afrunde det ved at opsamle og forenkle spredte indlæg fra den løbende debat. Skulle der endelig være bragt noget fra årene 1950-65, burde det have været et virkeligt dokumentarisk materiale, loyalt refereret og kildeangivet. De officielle høj Kirkelige erklæringer burde have stået der sort på hvidt i stedet for professorens reaktion på et læserbrev. Kirkens Ja og Nej burde være refereret i hovedtræk. Men hvad får vi? Udfald mod Baun og spark efter Prenter, og Dag Monrad Møller lider den tort at blive indrullet blandt de missionske, skønt Lindhardt må vide bedre. Da manuskriptet først er afleveret september 1965, burde professoren også have kunnet omtale den ikke ganske uinteressante debat, som påfulgte udsendelsen af den lille "fuser" til Kirkens Ja og Nej, og som forelå som presseklip i samlet udgave påsken 1965. Her snød historikeren; Lindhardt faldt for fristelsen til at lade journalisten more. Mor-skab gør historier, men gør ikke derfor historie.

af en guddommeliggørelse af naturens og årets kredsløb, såvel som fra tankereligionerne, f.eks. en filosofisk, rationalistisk religion eller en ensidig og forarmet kristendomsopfattelse, hvor alt skal bero på "Ordet", "her og nu", og at Gud er god mod utaknemmelige og onde. Sådanne religioner har slet ikke brug for hellige tider.

Kirkens erindring og genfremstilling af de frelsebringende eengangsbegebenheder tager form af et "kirkeår", fordi festerne jo skal begynde forfra, om igen, som året. Men kirkeårets indhold er jo ikke som religionernes fester en genspejling af et enkelt år. Det rækker fra evigheden og indtil evigheden. Vi har de nødvendige hellige tider til at dække alle de væsentlige sider af trosbegebenhederne - i modsætning til de strengt reformerte, der kun vil høre tale om de helligdage, der har direkte bibelsk begrundelse såsom søndagen og langfredag, og som Jehovas Vidner dårligt nok tør fejre jul. Vi mangler dog de fleste år helligtrekongersdag, og bebudelsen samt allehelgen har vi flyttet til søndage. Helt udgået er midsommerdag, Johannes Døberens dag. Advent og fastetiden er delvis forvansket. Man glemmer, at advent kun i ringe grad er indledning til julen, snarere er prælude til hele kirkeåret. Fasten blander man sammen med det, den fører op til, passionstiden i snævrere forstand.

De afkristnede har kun brug for juleaften. Modeteologien kunne klare sig med den samt langfredag. I Odense bruger man ofte Gloria (Åleneste Gud) i fasten. Men brugen af julesalmer langfredag eller langfredagssalmer i julen finder dog ikke sted.

Vi har de hellige tider, skønt ikke markeret og respekteret nok. Vi har dem, for så vidt der gøres forskel mellem hellig og søgn. En søndag er jo noget mere end slet og ret hviledag. Det ved alle på en måde. Den hel-

liger alle de andre dage, der uden den ville være underlige, forgjorte.

Men hvordan stiller vor kirkeafdeling sig til hellige steder? Ja, der er jo kirkerne. Men for en udbredt protestantisk tankegang er en kirke aldrig i sig selv et helligt sted. Det er typisk protestantisk: Man drager en forhastet slutning af et i sig selv rigtigt udgangspunkt. Kristendom er begebenhedsreligion, noget der sker, ergo er kirker kun hellige, mens de hellige begebenheder levendegøres og når også til os gennem ord og sakrament - når vi inddrages i det, der engang skete. Derfor de lukkede kirker. Gud og hans ånd kan virke alle steder. Altså drager man den kortslutning, at han ikke kan være os mere nær på særlige hellige steder end andetsteds. "Den time kommer, da det hverken skal være på dette bjerg eller i Jerusalem, at I tilbeder Faderen", "de sande tilbedere skal tilbede i Ånd og sandhed. Gud er Ånd, og de, som tilbeder ham, bør tilbede i Ånd og sandhed" Johs. 4. "Ånden blæser, hvorhen den vil" Johs. 3. Stefannushistorien siger også, at Gud vrager det ene helligsted efter det andet ned gennem Israels historie, og tilsidst Jerusalem, "Eders hus overlades til Eder selv". Ja, det er vist og sandt. Den levende Gud er en vandreende Gud, må for os at se komme fra et sted til et andet, som den virkelighed han er, når han skal besøge sit folk. Han er ikke som de døde og falske guder, der er tøjret til en bestemt kultplads eller til en modeteologisk kateder, og ellers ikke forekommer eller blander sig i noget. Gud kan holde flyttedag og ikke mere have træffetid, hvor han havde det før.

Et helligsteds hellighedspræg er for kristne ikke afledt af stedets egen karakter, men af handlinger og handlinger, der har helliget det. Men af alt det følger jo ikke, at Gud ikke kan vælge sig steder, hvor han i

særlig grad vil være at træffe, i særlig grad vil åbenbare sig, netop i Ånd og sandhed. Når Ånden netop blæser, hvorhen den vil, kan teologien ikke forbyde den at blæse særligt stærkt på bestemte steder, i hvert fald til bestemte tider, når den finder, at der er særlig grund dertil. Helligånden kan ikke af os bindes til bestemte steder, men omvendt kan ingen teologi forhindre den i at tage bolig, hvor den vil.

Hvad der her er sagt om Ånden, gælder også om personer, som den vil virke igennem. Det være sagt straks, at protestantiske indvendinger mod hellige steder og helgener beror på den sædvanlige kortslutning: Det skabte er ikke Gud, man må ikke drive afgudsdyrkelse dermed, og mennesker er unyttige tjenere, der ikke kan indlægge sig særlig fortjeneste over for Gud. Ingen af delene er altså i sig selv helligt. Rigtigt! Men er det ikke netop Helligåndens gave at helliggøre, at få noget af denne verden til at overgå sig selv?

Ludvig d. XIII var en katolsk monark, men han var alligevel noget af en lille logisk protestantisk teolog. På en kirkegård i Paris, hvor en hellig mand var begravet, begyndte der at ske mirakler. Tilstrømningen blev stor, og især efter fyraften, så at det blev for livligt for den offentlige orden. Derfor bestemte kongen, at der efter mørkets frembrud ikke måtte ske mirakler på kirkegården.

Overvejelser om, hvorvidt kirkehuset er helligt i sig selv eller kun i de øjeblikke prædiken og kirkelige handlinger foregår, er typiske for protestantisk tvetungethed. Huset selv må da være helligt, da det udsondres til at være stedet for Åndens virke gennem de hellige handlinger og midler, og helliges mer og mer, jo mer det får lov til at være Åndens virkeplads. Men det skal altid være: "på den ene side og på den anden si-

de". "Himlenes Gud vist ej bebor huse, ...", "Husene dog med kirkenavn", "herlige ting i dem er sagt" (i husene, ikke bare i præstekjolerne). Timm imødekommer enhver opfattelse med "Fader milde, lad din rige nåde, som har undt os her et hvilested, bo herinde og for hvilen råde, fylde huset med din herlighed", og hos Grundtvig sejrer naturen og fornuften tilsidst over al kortsluttet logik: "da bliver her et helligt sted, jo længere jo mere".

At en kirkes hellighedspræg er noget ganske reelt og knyttet til selve huset, og at der er et vekselvirkningsforhold mellem bygningen og, hvad den har været ramme om, er der mange vidnesbyrd om. Verdslige turister har over for mig i næsten bebrejdende vendinger udtrykt skuffelse over, at Kølners Dom manglede atmosfære, og så anført andre, mindre opreklamerede kirker, som steder, hvor de virkelig havde følt, at de var i kirke. (Domkirker har imidlertid andre funktioner ved siden af at være egentlige sognekirker, og disse kan til den anden side have deres speciale. Lidt længere nede i Rhinlandet træffer man Sct. Apollinaris' kirke med apollinariskilden, og nede ved selve floden Apollinaris Flaschenfabrik).

Et sted kan være præget, mættet af hellighed, fordi gennem lange tider Ånden der har givet sig til kende og er blevet modtaget med et "mig ske efter dit ord". Men reversen deraf er gudshuse, der er udartet til et vrængbillede af deres bestemmelse, der er mættet af et vanhelligt handelsesforløb, kirker, hvor man næsten fysisk kan fornemme, at her har den onde ånd kunnet æde sig fast, her har "vrang gudstjenester" under "Satans regiment" løbet af stabelen med lange dogmatiske prædikener og sur moraliseren, her har alteret været ude af brug det meste af året og blot været det stumme vidne til præsts og degns indbyr-

des kiv og deres strid med menigheden om ritualer og melodier. Her har også alt været sparet, der skulle gøre gudstjenesten festlig, og alt ofret på statussymbol og menneskeforherligelse, når det gjaldt "kirkelige handlinger" og epitafier. Sådanne steder føles det også rent fysisk som en anspændelse at skulle gennemføre en sand messe efter dens intention, i et rum, hvor man gennem generationer har stået Guds Ånd imod.

Det er, både når det gælder steder og mennesker, ikke nok, at Ånden er der og vil uddele til hver især, "efter som han vil". For at det hellige skal udfolde sin herlighed, må det mødes med et "Jeg er Herrens tjener (inde), mig ske efter dit ord".

I en eller anden forstand må protestantismen nok indrømme, at kirken er en slags helligt sted. Men hvor mærkeligt, skønt Gud hverken er bunden til Samaria eller Jerusalem, så har han ifølge denne åndsretning at holde sig inden døre, og Ånden må kun gøre steder bag mure og under tag samt forsyne med bænke hellige. At et område i videre forstand, et bjerg, en kilde eller andre ting i det fri, skulle være hellige, er for protestantismen det rene hedenskab. Et sådant helligt sted, der jo i tidens løb bliver suppleret med kirke eller kapel, fordi det på grund af de hændelser, der har helliget det, er blevet til valfartssted - det mangler vi.

Mangler vi kirkerne, hvad ville Danmark da være for et land? Folk kan bruge dem mer eller mindre, men enhver forstår inderst inde, at et sogn uden kirke, det er noget sært, det er Satans regimente, det er at Himlen er ved at lukkes. Det er godt med sognekirker, men Danmark ville være et bedre land og vi et bedre folk, om vi også havde valfartssteder, steder, hvor Ånden, der blæser, hvorhen den vil, har vist, at her meddeles der kraft og hjælp fra Gud i særlige anliggen-

der, ud over det grundlæggende, det som altid og allevegne er at få gennem kirkens almindelige gudstjenester. Hvad har åbenbaringen af den hellige Jomfru i Lourdes og i Fatima og nylig i Banneux ikke betydet som modvægt mod den ateistiske småborgerligheds snusfornuftige og selvforherligende "oplysning". Hændelser, der ikke lader sig bortforklare, som spotter verdens selvtilstrækkelighed, kan den ikke stille andet op imod end påtågen u-kendskab, som Nelson, da han satte kikkerten for det blinde øje.

Her har Gud brugt det, som intet var, for at gøre det, som var noget, til intet. Samtidig er der her begyndt at ske underfulde helbredelser og dermed hjælp til dem, som mennesker med deres indbildte formåen eller resignerende skepsis havde opgivet. Dertil kommer al anden åndelig fornyelse. Tanken går videre til det undergørende træbillede fra 1200-tallet i Mariazell. Det er Østrigs sjæl. Uden Mariazell var det kristne Østrig blevet rendt over ende for længst af troens fjende ude- og indefra. Der er den sorte madonna i Chestochowo, der har frelst Polen fra Karl d. XII og hans protestantiske svenskere, og som nu holder den materialistiske humanisme i ligevægt som Polens største politiske faktor, og i Zagorsk findes klostret i nærheden af Moskva med den hellige Sergius' kilde. Det er en Åndens oase, som åndsforfølgelsen ikke har turdet løfte hånden imod, og som uophørlig drager de troende til sig, uanfægtet af den overvældende verdensmagt og dens mirakler, så mennesker her kan blive menneskelige og uanfægtede påny.

Havde vi sådanne hellige steder til minde om Guds indgriben gennem hellige børns, kvinders og mænds lydige formidling, så var vi i sandhed en hel, en katolsk kirke. I stedet for at møde den slags fænomener med skepsis eller protestantisk overlegen-

og mistænkeliggørelse, skulle vi ydmyges og foruroliges af spørgsmålet: "Hvorfor har vi ikke noget tilsvarende?" Er det fordi vi er en invalideret kirke?

Måske kan det hjælpe den, der føler usikkerhed eller ubehag ved tanken på hellige steder at repetere lidt Gammel Testamente: Da Moses stod foran den brændende busk, lød det til ham, "drag dine sko af, thi det sted, du står på, er helligt". Jakob i Bethel, der i drømme så stigen mellem himmel og jord, sagde, da han vågnede, "viselig, Herren er på dette sted, og jeg vidste det ikke.... Hvor forfærdeligt er dette sted. Dette er jo Guds bolig og himlens port". Salme 84 er os kendt gennem "Hyggelig, rolig". Johannes Pedersens oversættelse af grundteksten er den bedste til at belyse valfartspræget: "Held de mennesker, der henter styrke hos dig, som har sat sig for at valfarte til dig. Vandrør de gennem Bakadalen (tåredalen), gør de den til kildevæld. Ja, høstregnen dækker den med velsignelser. De går frem fra kraft til kraft for at træde frem for Gud på Zion".

Det var dengang. Zion var et helligt sted. Hvad med de hellige steder i det oven i købet "hellige" land? Er de ikke de egentlig hellige steder? De afgørende hellige begivenheder er jo skete der. Er sket. Men virkningen af det, der er sket der, Fødslen, Naverens indstiftelse, Golgatha, Opstandelsen, Pinsen, Dåben, er jo ikke knyttet til de steder. Virkningen deraf, fortsættelsen, den stadige levedegørelse af alt dette kan jo finde sted overalt og i den nærmeste kirke. Derfor er der ikke kristelig set nogen begrundelse for at valfarte til det hellige land. Et sted er valfartssted, når det er helliget gennem hændelser, hvis virkninger udgår fra det særlige sted og ikke kan tilegnes andre steder på samme måde. Et Lourdes, et Fatima, et Mariazell eller Za-

gorsk er af nutidsværdi for kirken. Det hellige land er et turistaktiv for charterselskaberne og af historisk interesse for teologer.

Hellige mænd og kvinder optræder i eller uden forbindelse med hellige steder. Men ofte, som i Zagorsk og i Lourdes, især hvor det drejer sig om steder med hellige kilder, skyldes stedets hellighedspræg en åbenbaring eller anden hændelse, som netop en helgen eller vordende helgen har været ude for på stedet.

Om det omfattende emne helgener, kun spredte bemærkninger.

Som et år uden helligdage, men kun med fridage, som en kommune uden kirke, som et land uden hellige steder ville være forgjorte, således må et folk uden helgener lide af åndelig mangelsyge. Hvorfor forstår vor kirke ikke helgener mere, eller om der i det skjulte findes helgener, hvorfor vedkender den sig ikke sådanne?

Hvem er i vor kirke i stand til at kære nogen til helgen? har kompetence dertil? Tænk, hvad en helgens fremkomst og udnævnelse kunne afstedkomme af polemik, avisindlæg og teologiske smæderier. Evangeliet om retfærdiggørelse af tro alene i blå og almindelighed samt en gud, der formodes udelukkende at være god mod utaknemlige og onde, ville blive mobiliseret for at tromle den mindste spire af en helgen flad. Vi mangler et kompetent organ, vi mangler Åndens enhed i freddens bånd samt mange andre betingelser for at anerkende fremkomsten af en helgen. Dertil har vi Barths ord (som også kan beråbe sig på de lutherske bekendelsesskrifter), at ifølge det Nye Testamente er der altid tale om helgener i flertal - nemlig om menigheden - og aldrig om helgener enkeltvis.

Vi fejrer Allehelgensdag, men fordrejer den til at være en mindedag for alle døbte og døde, som om det at dø og lade sig begrave var nok til at

komme i himlen og gøre enhver fladbundet gudsfornægter til et Guds barn. Vi taler om hellige i blå almindelighed, men ikke om konkrete helgener.

Vor kirke kan strække sig til at tale om hellige, enten der tænkes på "missionske" eller andre særlige fromme. I visse sammenhænge er det altså legitimt at bruge glosen. Men bruger man ordet helgen, der betyder ganske det samme, rejser menigheden eller de "hellige" straks børster.

"Hellige Fader, hellige du os i din sandhed. Dit ord er sandhed. Amen". Ja, det er opbyggelse, men betænkeligt og nærmest "katholskt" ville det føles, om nogen tog præsten på ordet og i særlig grad lod sig hellige. Der må være en kant.

I den katolske kirke taler man også om "beati", d.v.s. hellige mænd og kvinder, der allerede lokalt er blevet æret som helgener, men som ikke eller endnu ikke er blevet helgenkårede for hele kirken. Beati, salige, saligpriste. Ja, men så handler jo også begyndelsen af bjergprædiken om helgener. Ja, det er begribeligvis derfor, at evangeliet til Allehelgensdag er hentet derfra. Men vil Augustana, Barth og protestantismen så komme og påstå, at saligprisningerne gælder alle, der bærer kristennavn og er døbt, så må den samme teologi, der skyer helgener, for at undgå dyrkelsen af dem, foregive, at alle mennesker til hobe er på helgenniveau. Saligprisningerne må altså sigte på dem, der i særlig grad har ofret sig, i særlig grad har helliget sig og er blevet præget af Kristus. Allehelgens lektie fra Åbenbaringsbogen om de 144000 beseglede skal jo også opfattes som et særligt udsnit af kirken, ikke alle dens medlemmer. Helgenernes opgave er at være verdens lys og bevare den fra undergang. Før Englen er færdig med at besegle Guds tjenere på deres pande, slippes ødelæggelseskræfterne ikke løs over verden. Verden består, så

længe nye helgener kan blive til. Når helgenernes tal er fuldt, går den under. Det er produktionen af helgener og ikke vor administration af brintbomberne, der afgør, hvornår skæbneti-men er inde. Når ingen mere vil lade sig "besegle", præge af Jesu ånd, ingen mere vil "efterfølge de hellige vidner (martyrer!) i tro, håb og kærlighed", som det hedder i vor lutherske (!) kirkes kollekt - ingen vil det mere, så er det hele alligevel så utåleligt, at det lige så godt kan være forbi. Så gælder det: "tomt er alt på jorderig, avner kun at høste".

Vi vil ikke vide af særlige helgener. Men vi har Allehelgensdag og dens såre tydelige tekster. Vi har mange ting, vi bare ikke drager konsekvenser af. Derfor synger man gladeligt: "Der er nogle, der b e s t a n d i g går, som gik de kongebud, de er vidnesbyrd iblandt os om så kongelig en Gud... de tør leve det, vi andre synger søndagssange om"! Men de, der synger, gør det uden tanke om, at det er det, man kalder helgener, de synger om. Ja, og hvem har tænkt på, at noget så harmløst som "Morgenstund har guld i mund" toner ud i den rene- ste og skæreste katolske helgenlovsprisning: "Sol opstår og da randt for os guldterning".

Mange af de helgener, som kirken kender, svarer ikke til vor tids opfattelse af en kristen personlighed. Hvad den tid så som fromhedsytringer vil vi anse for at være en asketisk forkrøbling af menneskenaturen. Hvor var Ansgar tam og kedelig! og Bernhard af Clairvaux umenneskelig i al sin storhed. Vore kendte nordiske helgenkonger, Olav og Knud, samt Knud Hertug, Lavard, var på den anden side alt andet end tamme. De ville, om de havde levet i det 20. århundrede være havnet bag tremmerne, eller også være sendt til fremmedlegionen. Men en dame fra forrige århundrede, kanoniseret så sent som i 1925, den hellige

Therese af Jesusbarnet, er simpelthen dødsenskedssommelig. Så er der naturligvis strålende skikkelser som Martin af Tours og den hellige Birgitta, der umiddelbart lyser for alle tider. Men så er der igen de jævne middelmadigheder, næsten på grænsen af det evnesvage som Bernadette fra Lourdes, eller Mariette fra Banneux, som måske heller aldrig bliver helgenkåret. Men hvad skal man mene om de to piger og drengen, hvoraf sidstnævnte og den ene af de første døde, før de blev færdige med deres skolegang, men som ikke desmindre rev Portugal op af korruptionens, fornuftdyrkelsens og den småborgerlige-ateismes afgrund.

Netop, hvor det drejer sig om helgener, slår de menneskelige målestokke ikke til. Hver tid får helgener givet, der svarer til dens behov, og så nogle, der er forbilleder for alle tider. Måtte vi også få vore!

Man vurderer helgenernes personlighed, som man vil. Der er bare det ved dem, at de har taget imod, de har villet lege med, der hvor andre er gået uden om, syngende søndagssange; de har helliget sig, ofret sig - taget deres særlige opgave på sig. Det har rigeligt opvejet, hvad de måtte mangle i andre henseender.

Hjertets renhed er at ville eet. Helgenerne har set Gud. De har den mystiske erfaring og har kunnet mærke Guds nærhed, til forskel fra de utallige millioner af døbt, der må frelles som gennem ild, dem skællene aldrig faldt fra øjnene, så at de kunne se ind i Gud.

Enhver ved, at helgenerne blev vi stort set kvit ved reformationen. Det var ikke fordi Luther afviste værdien af helgernes eksempel til efterfølgelse, ja, end ikke værdien af deres forbøn i himlen for os på jorden - vel at mærke for kirken som helhed, ikke individuelt - men fordi helgendyrkelsen havde skudt vildskud. Kirken havde groft og forretningsmæssigt udnyt-

tet troen på helgenernes overskydende gode gerninger, og selve begrebet overskydende gerninger forkastedes. Mennesket kan ikke indlægge sig fortjeneste over for Gud, hævdede man. Endvidere pegede man på, at Bibelen kun taler om hellige i flertal, kirken, og aldrig nævner helgener enkeltvis.

Helgener blev offer for den gangse protestantiske logik. Af tanker, der hørte hjemme i een sammenhæng, drog man slutninger, som man overførte til og anvendte i en anden sammenhæng, hvor de er uvedkommende.

Fordi man ikke ved egne gerninger fortjener Guds nåde, kan man dog i andre henseender gøre mere, end Gud kræver af en, f.eks. når Helligånden gør en til sit redskab. Den "indgydte nåde", siger man så. "Og Gud Helligånd os driver, så vor gerning sker i Gud", synger vi jo da gladelig med Brorson, og den katolske teologi formulerer det uangribeligt: "Cum Deus coronat merita nostra, nil aliud coronat qum dona sua" - når Gud kroner vore fortjenester, kroner han ikke andet end sine egne gaver. Men atter ser vi, at protestantismen ikke kan komme til rette med huse, steder og hellige mennesker, fordi den distræt lader Helligånden ude af betragtning her.

Noget så håbløst som den moderne individualismes påstand om, at et menneskes overskydende gode gerninger ikke kan bøde på andres mangel og svigt, og at det ville være at overføre noget på mekanisk og magisk vis til andre, om det skete (med from henvisning til lignelsen om de 5 jomfruer, der ikke kunne afgive olie til de 5 andre), skal man lede længe om. Det sidste først: De kloge jomfruers olie er ikke at forstå moralistisk om gode gerninger, men om noget ganske særligt, beredelse, beredthed, der ikke, når øjeblikket først er ved at være inde, kan hjælpe andre end dem, der allerede er beredte. Hvad har det alt-

så med sagen at gøre? Der er dernæst ikke tale om mekanisk, magisk overførelse. Man beder Gud om, at han nådigt vil lade en andens overskud blive regnet en til gode. Det ville i sandhed være en trist søskendeflok, hvor faderen var så bange for mekanik, at han ikke ville lade det overskydende gode, som et af børnene havde præsteret, opveje, hvad et andet barn havde svigtet eller forsømt.

"Enhver skal være en Kristus for sin næste". Hænger ikke denne flotte, lutherske og protestantiske prædikeliché os ikke ud af halsen? Den må jo alligevel ikke betyde noget reelt, når man ikke engang kan få lov til at være en helgen for sin næste, når den ikke må betyde, at den, der i særlig grad er i Kristus, er i Ånden og med Kristus, af Guds nåde og til Guds ære må være stedfortrædende for sin næste. Å, hvor er det hult! Skulle helgenerne efter deres jordelivs erfaring og nu, hvor de er for Guds trone, ikke bedre end vi selv vide at bede, som man bør, og således komme vor skrøbelighed til hjælp?

Helgener nævnes ikke i Bibelen og må derfor indtage en beskeden plads, hævdes det. Vi skal ikke opholde os ved, hvad det Gamle Testamente nævner af forskellige profeter og hellige mænd, men bare pege på, at alting ikke kunne nå at udfolde sig inden for de 60 år, Ny Testamente blev skrevet. Bilerne f.eks. er hverken skildret i G.T., ja end ikke i N.T.

Jo mere man tænker på reformationens historie, bliver man klar over, at grunden til, at den slags falsk logik og halve sandheder overhovedet har kunnet vinde gehør, må være politik. Fyrsterne og borgerskabet var ude efter påskud til at begrænse gudstjenesten og gudstjenesterne for at spare penge, de så kunne strø om sig med og øde bort - hos os f.eks. på tabelige krige mod Sverige. Rent historisk kunne det ikke forme sig anderle-

des. Det var Himlens straf for senmiddelalderkirkens forfald og korruption. Men derfor behøver vi ikke at tage de politiske tåbeligheder, man da anførte mod forvrængningerne, for teologisk visdom og forkaste Kirkens eviggyldige sandheder og nødvendigheder.

Skulle vor moderne teologi, der ofte er hildet i reformationstidens besynderlige logik og bundet af de følgende fire århundreders vanetænkning, være konsekvent, skulle den også tro på troldkarle og brænde hekse, for sådan gjorde man på reformationstiden.

Augustin beholder ret: Kristenfolket fejrer martyrernes minde med religiøs højtidelighed, både for at opflamme til efterfølgelse og for at delagtiggøres i deres fortjenester og hjælpes ved deres bønner (cit. efter Kulturhistorisk Leksikon for nordisk Middelalder, VI s.322).

Men hvordan får vi igen en ret helgendyrkelse? Ja, bortset fra de allerede nævnte hindringer for helgenkåring i vor kirkeafdeling, må det understreges, at hellige steder og hellige mænd er noget vi ikke selv kan tage og anskaffe os på bestilling. Det gives af kraften ovenfra, når den finder det formålstjenligt. Men een ting kan vi: være villige og tage imod, når det gives - holde op med at misforstå, mistyde og forkaste de hellige mænd og kvinder.

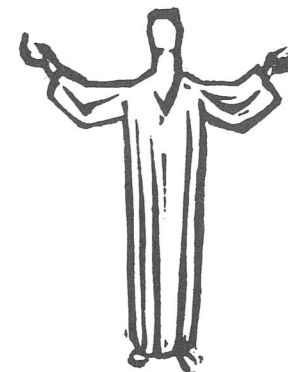
Helgendyrkelsen er nødvendig for den kirke der vil være almindelig og hel - for at virkeliggøre og fastholde de helliges fællesskab, der jo også omfatter det som er bagud og opad, dem, der er gået forud for os og nu er i Gud. Dem er vi jo også fælles med ved Herrens bord, hvor de i Herren er os usynligt nær. Derfor hører ihukommelsen af helgener legitimt med til en ret messe.

Som helligdage redder alle de andre dage fra at blive en amorf trummerum, som kirker og helligsteder er nødvendige for at hindre sogne og lande i

at forsumpe i selvdyrkelse, tam borgerlighed og åndløshed, er nødvendige som livsfornylelses- og uddybelsescentre, sådan er helgener til for menneskedens højnelse og bevarelseskyld. Mennesker er jo ikke bare til for at begå sig og undgå at få ørerne

i maskinen, men for at overgå sig selv. Det kan mennesker ikke ved egne præstationer, det er kun muligt, når Guds nåde kroner vore fortjenester.

Lad os ikke tro, at vi kan forhindre Gud i at gøre det.

AF KIRKEHUSETS SYMBOLIK • 3

AF PASTOR SIGURD MEJNDOR, HYLLESTED.

Som den danske landsbykirke står i dag, er den i reglen resultat af ca 500 års byggevirkomhed. Trods skiftende stilarter, byggeteknik og materialer udgør den ofte en arkitektonisk helhed af stor skønhed. Det gamle hellighus vil vi ikke undvære i det danske landskab. Den danske kirke og det danske landskab hører sammen. Af landets to tusinde gamle kirker går mere end ni tiendedele tilbage til Valdemarstiden og endnu tidligere slægtleds byggevirkomhed. Som regel er da også kirken på landet sognets ældste hus, og det sted, hvor de skiftende slægter har søgt hen, især ved livets store begivenheder. Vore forfædre har i hvert fald haft personlig kontakt med deres sognekirke fle-

re gange i livet, selv om vi ellers mangler en del viden om deres færd.

Kirken var jo ikke blot sognets åndelige midtpunkt, men også dets verdslige centrum, hvor der blev holdt sognekonvener. Endnu erindrer jeg, at der lystes til "kirkestævne" i våbenhuset i min kirke i Hyllested. Vore gamle kirker fortæller, at det danske samfund er af gammel kultur og det danske landskab et gammelt kulturlandskab.

Endelig må nævnes deres vidnesbyrd om verdenskunsten og verdenskulturen. Selv i den simpleste landsbykirke finder vi aflejringer af de dønninger, som de skiftende stilepoker sendte op til vore fjerne strande fra kulturcentrene under varmere himmelstrøg, hvor

kunsten blomstrede og satte spor som den romanske rundbuestil, der er afledt af klassisk byggeskik, og den såkaldte gotiske stil, som goterne i Sydfrankrig skabte på grundlag af fransk middelalderkunst.

For den, der forstår at se rigtigt på en gammel dansk kirke, er den derfor ikke blot et minde om vor egen historie, men også en afspejling af den almindelige kulturudvikling. Den har levet med i de skiftende tider og modtaget de fornyelser, de forskellige slægtled har fundet nødvendig. Derfor gælder det ved restaurering af kirker, at man gør det med nænsom hånd og ikke trænger sig på med en ensidig opfattelse af grimt og smukt - smagen skifter jo med tiden - men at man lader spor af de forskellige stilarter blive stående med tilbørligt hensyn til et harmonisk helhedsindtryk.

Det er ofte urigtigt at lade en enkelt stilart fortrænge de øvrige på rigoristisk måde, som det skete, da Viborg domkirke blev restaureret. Man er i dag langt mere nænsom.

Også når det gælder kirkehus og symbolik, søger man større forståelse ved granskning af symbolikkens ofte gådefulde sprog. Man kan ikke kassere dette område som noget ligegyldigt tøjeri.

Hvorfor byggedes kirkehuse? Det skyldtes som nævnt en nødvendig funktion ved gudsdyrkelsen: der skulle holdes nadvergudstjeneste, og det var praktisk at have bestemte huse til denne tjeneste, huse der var bygget og indrettet til dette formål, til altertjeneste og kommunion. Funktion og teologi var afgørende for udformningen af kirkerummet, og det var tekniske, liturgiske og æstetiske hensyn, der gav kirken dens ydre.

Symbolikken var noget der kom til, ikke det primære. Ingen kirkelig konstruktiv bygningsform har sin oprin-

delse i symboler, men i tidens løb knyttedes ved middelalderens særegne fromhedsliv og mystik en ofte vilkårlig, men en i kulturel henseende interessant symbolik. Den slyngede sig som en ranke - lige som den kristelige lyrik - om bygningens stamme og enkelte dele, så hele kirkehuset fra grundsten til spirets vejrhane var omspændt af symbolske tydingen.

Vi synes måske, den dreves til yderlighed i middelalderen, men den var der som en realitet, ikke mindst til gavn for datidens mange analfabeter. Symbolikken har stor religionshistorisk interesse og studeres i nyeste tid ivrigt af religionspsykologer. Symbolsproget er vel stumt, men taler dog afslørende om den såkaldte mørke middelalders forestillingsverden. Dengang kaldte man symbolerne for "englenes sprog".

Studiet af de religiøse symbolers væsen kommer til at indtage en mere og mere central stilling inden for den moderne religionsforskning.

Skal man kort omtale kirkebyggeriets historie, må man fastholde, at det først er efter 313 (da kirken så at sige blev en juridisk "person", der med lovlig ret kunne have fast ejendom), at det egentlige større kirkebyggeri kommer i gang.

I oldkirkens "frimenighedstid" og under forfølgelsestiden var det mere beskedent og tilfældigt, hvad der brugtes som ramme om gudstjenesten. Ofte brugtes private huse, hvor der var et større lokale, som da Jesus brugte en sal til den første nadver. Ret ofte blev gudstjenesten holdt under åben himmel. I Rom havde man katekombeoratorierne, og der var allerede 40 kirker i staden under Diokletians forfølgelser. I Hauran i Mellemsyrien findes måske nogle af de allerældste kirker.

Først Konstantin den Store og hans efterfølgere byggede virkelig store

kirker både i Konstantinopel og på minderige steder som Jerusalem og Bethlehem. Roms ældste kirker og den ældste Peterskirke stammer fra begyndelsen af det 4. århundrede.

Kirkehusets arkitektur var ret hurtigt færdig, da man rigtig tog fat med at bygge kirker, men det var dog en ret sammensat tilblivelsesproces, der lå til grund for hellighusets "geneses".

Tidligere førte man basilikastilen tilbage til de romerske torve- og retsbygninger eller haller, som jo også kaldtes basilikaer (egentlig: "kongehuse"), men de var konstruerede til en helt anden funktion og har næppe været forbillede for de ældste kirker, ligesom de hedenske kulthuse, de romerske templer, næppe har haft indflydelse på et kirkebyggeri, der skulle tjene et helt andet formål. De fleste templer var små og skulle give plads til gudebillede og præsteskab, men ikke til en menighed. Der var dog kulthuse for mysteriereligioner, der både skulle give plads til et præsteskabs altertjeneste og til en menighed, der skulle overvære de rituelle handlinger, og disse viste vej for kirkebyggeriet. Også de kejserlige tronsale dannede forbillede for kirkerummets udformning. Alteret opfattedes som Guds trone, og de romerske biskopper som cæsarerne afløsere foruden som Peters efterfølgere. (Den danske arkitekt E. Dyggve har i sin bog "Avla sacra - avla sancta" behandlet tronsalspåvirkningen ved kirkerummets udformning).

Som sagt var kirkehusets form forbavsende hurtigt færdig, men fremstod dog i to meget forskellige typer: basilikatypen med sit langhus og rundkirketyper eller "kuppelkirken" (prototype: Hagia Sophia).

I østkirken blev rundbygningen det almindelige og har holdt sig til den dag i dag. Den ortodokse kirke har et mærkelig evne til at tænke symbol og

virkelighed sammen, og deres kirkebygninger kan opfattes som vældige ikoner, der afbilder himlen på jorden. Rundformen udtrykker kirkens evige væren, og kuplen er et billede af himlen.

Her i Norden var det kun den romanske og den gotiske stilart, der kom til at præge størstedelen af vore gamle kirker. Barok, Rokoko osv. fik ikke megen betydning for kirkernes ydre, men kom i høj grad til at præge inventaret efter reformationen.

Vore gamle landsbykirker har i reglen en romansk oprindelse eller kerne, men fremtræder næsten altid i gotisk tilsnit.

Ordet "symbol" kommer fra græsk "sýmbolon". Det betyder egentlig: - hvad der er kastet tilsammen - hvad der er billedet på noget andet - et "sindbillede". (Senere brugtes symbol også om kirkens bekendelse, lære). Oprindelig var symbolon et kendetegn, et identificeringsmærke, bestående af to halvdele af en itubrukt genstand.

I oldtiden kunne man ved mysterietjenesten vælge et sindbillede, en formel eller et kendskabsord, ved hvilket de "indviede" kendte hinanden som sådanne, og ved et gæstebud kunne man lade den budne legitimere sig ved at forevise et brudstykke af en tavle eller lign. Varten havde den anden halvdel af skåret og kunne ved sammenstilling overbevise sig om overbringerens legitimation.

Symbolet, der som sagt oprindelig betyder et kende- eller identificeringsmærke, bestående af to halvdele af en itubrukt genstand, bliver senere forstået som "sindbillede", d.v.s. tegn, genstand eller billede, som repræsenterer abstrakt begreb. Ofte kan det skorte på lighed mellem symbolet og den sag, det betegner eller symboliserer, men det er dog som regel ikke et helt tilfældigt tegn, der bruges for at betegne et begreb (f.eks.

når ankeret bruges som symbol for håbet o.s.v.).

Ved et attribut menes et sindbillede, et kendetegn, hvormed man udstyrer visse personer i kunstværker, f. eks. helgenbilleder, for at man kan kende dem. Attribut kan erstatte en inskription og give udtryk for bestemte egenskaber eller for den historie, myte eller legende, der er knyttet til personen.

Attributtet kan være symbolsk eller sagligt: en palme kan f.eks. vise helgenens sejr ved martyriet, ligeledes en krone - men er det en kongelig hel-

gen, vil kronen opfattes sagligt, og blev han henrettet med sværd, vil dette våben være at forstå for, hvad det er. Attributtet kan dog undertiden både være sagligt og symbolsk. Således kan en bog både sagligt vise en helgens embede eller redskab, men kan også symbolisere fromhed som "troens bog".

Foruden farve- og billedsymbolik findes også begrebet "handlingssymbolik" (som der findes talrige eksempler på i Skriften) for ikke at glemme "lydsymbolet". Ordet "betyder" noget.

PRIMATSPØRGSMÅLET I URKIRKEN

AF PASTOR HANS C. CAVALLIN, VÄSTERÅS.

BEARBEJDET OG SAMMENDRAGET AF
PASTOR PERCY ERIKSEN, BRINGSTRUP.

Vil man finde ud af, hvem af Jesu apostle, der var udset til at have den øverste ledelse i kirken, altså primatsspørgsmålet, må et par steder i Nye Testamente nærmere belyses.

I forreste række står Jesu ord til Peter (Mt. 16,18): "Så siger også jeg til dig, at du er Petrus, og på den klippe vil jeg bygge min kirke, og dødsrigets porte skal ikke få magt over den".

Der er en, der har sagt, at den protestantiske eksegese får kuldegysninger, når den kommer i nærheden af dette Jesus-ord. Der er gjort mange krumspring med dette ord, ja en tid blev det erklæret for vægte, d.v.s. senere tilføjet. Det står nu fast - på dette punkt er fortolkerne enige - at den klippe kirken skal bygges på er Peter. Sådan står der. Det der endnu er strid om er, hvad der skal forstås ved Peter som klippen.

Ordet er ægte nok. Det er aramaisk farvet og meget gammelt og har uden tvivl rod i en historisk begivenhed. Johannesevangeliet bruger Kefas-Peter, og Paulus bruger den aramaiske betegnelse Kefas om Peter (Gal. 1,18; 2,11). Dermed er noget væsentligt og oprindeligt i den aramaiske tradition om Peter bevaret, som har stået i forbindelse med Peters særstilling.

I Lukasevangeliets 22. kapitel har vi evangelistens fremstilling af den nye pagts indstiftelse (den hellige nadver), og det efterfølges af et mærkeligt afsnit om en strid mellem disciplene om, hvem der skulle regnes for den største. Lidt efter siger Jesus til Peter: "Simon, Simon, se Satan begærede jer for at sigte jer som hvede, men jeg bad for dig, at du tro ikke må glippe. Og når du engang omvender dig, da styrk (= være en støtte for) dine brødre" (v.32-33). Lukas ser linien fra pagtslutningen i G.T. Efter pagtslutningen og påskehøjtidens fejring følger forordningerne om præster og leviter.

Hvad enten "rangstriden" har fundet sted ved nadveren eller ej, er den historisk nok. Da Lukasevangeliet blev skrevet (ca. år 70), var det et akut problem i kirken, hvem der skulle sidde inde med lederfunktionerne. Da Jakob, Zebedæus' søn, dør år 44, og Peter må forlade Jerusalem, gør Jesu slægt med Jakob, Herrens brøder som hovedfigur krav på ledelsen. De jøde-kristne grupperinger holdt fast ved

Jerusalem som gudsfolkets centrum ud fra traditionelle jødiske Messiasforestillinger. Fra andre skrifter kender vi forsøgene på at underkende den rolle, Peter spillede i Rom, og at fornægte det kirkelige midtpunkt i Rom, som blev følgen af kristenforfølgelser og Jerusalems ødelæggelse.

Alt dette ligger bag ved Lukas, kpt. 22. Jesus fordømmer forsøget på at optræde som herre og hersker. Alle disciplene har fået kongelig magt (v.30), men så kommer det særlige ord til Peter. Lukas berører altså traditionen om Peters særstilling og giver svar på, hvem der har ledelsen af kirken.

Også Johannesevangeliet kender hele denne problematik. De 153 fisk i kpt. 21 har sikkert allegorisk betydning og betyder: alle folkeslag. Det første kast fra disciplenes side var næsten resultatløst, d.v.s. missionen blandt jøderne mislykkedes. Israel tog ikke imod Messias, og Jerusalems ødelæggelse år 70 viste, at Gud selv havde afvist det nationale Messiasrige. I stedet for havde disciplene fået et tegn: 153, det dengang kendte antal fiskearter = alle folkeslag. Til dem skulle evangeliet bringes. Hedningefolkene er kirkens arbejdsfelt.

Da evangeliet nedskrives, er man allerede i fuld gang med afskrivningen af Jerusalem som centrum og leder. I Johannesevangeliets kpt. 21 gives svaret på, hvordan kirken skal ordnes, med Jesu særlige ord til Peter: Vær hyrde..., vogt... Men havde Peter ikke sat sin ret til? Vel havde Jesus selv i levende live udnævnt ham til klippen, men Peter havde fornægtet sin herre i det afgørende øjeblik. Var det ikke rigtigst, at Peter trådte tilbage for den discipel, som Jesus elskede, han som genkendte den opstandne på strandbredden? Var Peter værdig? det spørgsmål var tydeligt nok brændende. Kpt. 21 svarer: Herren Jesus giver Peter ikke desto mindre

den stilling, han allerede havde fået ved Cæsarea Filippi. Herren har i en direkte åbenbaring til Peter bekræftet ham i den opgave, han har betruet ham: På denne klippe, på dig Kefas!

I vaddeløbet påskemorgen ud til Jesu grav (Johs. 20) træder også Peters primat frem. Johannes lader Peter først gå ind i gravhulen.

Når Peter (i Mt. 18) spørger Jesus om kirkedisciplinen, om sin beføjelse til at løse og binde - for dem der gør det sig - er det netop i kraft af den særstilling, han allerede havde fået i Mt. 16. Magt til at binde og løse har de alle tolv, men Peter alene har himmerigets nøgler, som symboliserer den højeste forvaltningspost.

I evangelierne optræder Peter som leder for de tolv og deres talsmand. Han er den først kaldede, det første vidne om Jesus og er nævnt først i samtlige apostelfortegnelser. I Apostlenes Gerninger ser vi ham tage ledelsen, føre ordet og lede valget af Matias og øve kirketugt (5,1-10) bl.a. Hvordan kan det være, at N.T. er så "enigt" i sit syn på Peters særstilling som den første i apostolatet? Hvad kan det bero på? Symboleleerne, som er knyttet til denne urtradition, kan hjælpe os til svaret.

Der er først navnet: Kefas-Petrus. Ingen af dem er egennavne og findes ikke i førkristen litteratur. Det er en betegnelse, hvorved navnebæreren bliver karakteriseret. Zebedæussønnerne fik navnet "boanerges" = tordenmænd, men det navn forsvinder lige så stille. Det rummede ikke noget specielt i sig. Det er helt anderledes med navnene Kefas-Petrus, som ikke bare har overlevet, men trængt det egentlige egennavn (Simon) ud. Kefas-Petrusnavnet har betydet meget for oldkirken. Hvad betyder det?

Dernæst symbolet med klippen. Det har med templet at gøre. Templet står på tempelklippen, som er jordens midt-

punkt. Også brændofferalteret står her. Tempelklippen bliver således et symbol for verdens højeste punkt, hvor Guds trone er, og hvorfra skabelse og liv udgår. Den er pladsen for Guds nærværelse, det allerhelligste. Denne grundsten er på samme tid porten ind til paradissfæren som til underverdenen med alle fordærvsmagterne. Disse forsøger forgæves at trænge op efter for at ødelægge i den verden, som er under Guds himmel, altså den himmelske verden. Men der er dæmmet op for, sat en bom for disse magter med den klippe, d.v.s. alteret derpå. Til denne symbolsammenhæng hører nu i orienten, at der fra denne klippe rejser sig en bygning, et tårn, op i den verden, der har himlen over sig, men samtidig er åbent nedadtil mod det underjordiske.

Denne klippe, forbindelsen mellem himmel og jord, bliver Peter i den nye pagt. Og det er netop derfor tempelbygningen, kirken, skal bygges på ham. Og det er derfor vi i Mt. 16 får det dobbelte billede af Peter, både som den b e k e n d e n d e - af Gud selv oplyste, og som den s a t a n i s k e. Thi denne klippe er det punkt, hvor Gudsriget og Satans rige kommer hinanden nærmest. Grænsen dem imellem er denne klippe. Peter får løftet om, at dødsrigets porte ikke skal blive kirken overmægtig, thi stenen over dødsrigets nedgang er anbragt; men Peter får tillige at vide, hvor tæt på den sataniske magt er. Det er netop Peter, klippen, som dødsrigets magt vil have i sin vold for at ødelægge den oven på klippen rejste bygning. Netop som Peter udnævnes til klippen, sætter Satan ind med et angreb på dette afgørende punkt, d.v.s. forsøger ved hjælp af Peter at friste Jesus til at vælge en anden vej end lidelsens, altså selve hovedfristelsen møder Herren igennem Peter.

Jesu ord til Peter om nøglemagten understreger yderligere Peters eksclu-

sive stilling. Han er derved indsat i et forvaltningsembede. Han forvalter den magt, som Herren selv har, men ikke udøver direkte under sin fraværelse.

Hvordan ser Paulus på apostlen Peters primat? I brevet til Galaterne (2,11) omtaler Paulus, at han offentligt gik imod Peter. Denne udtalelse skal ses i lyset af det bestemte ærinde Paulus har i sit brev: at bevise, at han er en Jesu Kristi apostel på linie med de tolv - og ikke en andenhånds. Fra Jerusalem møder Paulus megen modstand. Han var jo en frafalden. Jakob gør intet for at hjælpe eller forsvare ham, og den opfattelse breder sig i Jakobs kredse, at Paulus er en mand, som er ude i eget ærinde. I Galaterbrevet fastholder Paulus, at han har fuldmagt fra Herren selv til at forkynde evangeliet, men han har indset, at han ikke kan optræde egenmægtigt og uden forbindelse med kirkens ledelse. Paulus må gå imod Jakob og Jerusalem - menigheden i det specifikt jødiske, som Peter til trods for sine ord og vedtagelsen ved apostelmødet (Ap.G. 15,7 flg.) har forholdt sig temmelig vankelmødig overfor. I Jerusalem tilslutter Paulus sig klart Kefas imod Jakob. Kefas er kirkens primas og ikke Jakob. Men Peter havde givet efter for Jakobs linien, ikke af overbevisning, men af frygt, og det må han høre for. Det var altså ikke på grund af sin personlige karakter, Simon havde fået navnet klippe. Hans karakter var alt andet end klippefast. Paulus mener: Du som er Kefas, hvordan kan du give efter på det punkt. Paulus simpelthen rejser til Jerusalem for hos Peter selv "at hente informationer" ("historesai"). Peter har jo overforvalterembedet. Men Jakob bliver ikke spurgt. Paulus erkender, at Jakob står som leder af modermenigheden, men han har intet primat i evangelisationsarbejdet.

I de østerlandske menigheders for-

fatninger har nok det ene grebet ind i det andet. Men at der fandtes en form for primat i den nye ekklesia, og at denne funktion skulle gå videre til næste generation, er for alle grupper i oldkirken omkring år 70 en indlysende sag. Det drejer sig ikke om der skal være et primat, men om hvem.

Primatsspørgsmålet tilspidser sig i forholdet Jerusalem-Rom. Peter antages at være kommet til Rom kort før kejser Neros forfølgelse (år 64). Kirkefaderen Irenæus er godt klar over, at Peter ikke personligt udøver et bispeembedes funktioner i Rom - dette er en senere tradition - men skriver, at Paulus og Peter "gav kirken en fast grund i Rom". Da Jerusalem af historiske, d.v.s. frelsesmæssige grunde er sat ud af spillet, overføres og fastlægges der en ny grund for kirken i Rom. Nu befinder kirken sig i landflygtighedens tid. Den skal engang etableres i Jerusalem, men det bliver i det himmelske Jerusalem. Her i tiden og frem indtil Jesu genkomst er kirken som gæst og fremmed. Af Gud selv er den nu placeret i gudsfiendtlighedens centrum, i det nye Babylon (1. Peter 5,13: den udvalgte kirke i Babylon hilser jer).

Måske Åbenbaringsbogens 11. kapitel (ifølge Johs. Munck) i symbolsprog spiller på Paulus og Peter og handler i så fald om deres vidnesbyrd i den store stad Rom, om deres martyrdød, og hvordan trods den deres værk skal bestå, lige til Gud og hans salvede overtager magten.

En hel del andre synspunkter kunne have været fremført. Især har jeg villet fremhæve to ting. 1) Herren selv har knyttet et primat til Peters stilling inden for apostelkollegiet, og som symbolikken i udtryk og begreber viser, er N.T.'s forfattere overbevist om, at dette primat skal leve videre i kirken, så længe den befinder sig her i tiden. 2) Primatet flyt-

tes fra Jerusalem til Rom. Dette er i N.T. principielt teologisk motivet. De ældste vidnesbyrd tildeler ikke den romerske biskop, men den ro-

merske kirke primatet, i det den ifølge Guds plan træder i stedet for Jerusalem under kirkens eksil.

REFERAT AF KIRKEDAGENE I EBELTOFT

AF *KNUD NØRHOLM, KØBENHAVN.*

Mens den første vesper tog sin begyndelse i Ebeltoft kirke, sad referenten i færgen fra Odden. Stormen var imod, og forskibet overskylledes uden ophør af søer, der slyngedes i et springvandsbrus op mod salonens vinduer, som drev af vand ligesom vor barndoms "osteruder". Men trods storm og bølger stod skibet støt i søen og gik planmæssigt i havn.

Vejret var ikke lovende. Men søndag morgen, hvor forandret! Sol fra en skyfri himmel, da vi stævnedes mod Dråby for at fejre den hellige messe. Og sol over byens lange gade, da processionen med den statelige crucifer i spidsen drog fra hotel "Vigen" til Ebeltoft kirke under afsyngelse af nr. 136 og 164 i de bibelske psalmer, som vekselsang mellem 2 forsangere og de øvrige i processionen. "Lovsyng og ophøj ham i al evighed", lød det til dem, der stod i vinduerne og på for-

tovet eller sad i deres vogne, som standsede og holdt stille, hvor processionen skred frem. Og sol i hjertet, da vi i kirken sang med i den anden vespers psalmehyldes til vor glædes Gud. "Stor og ophøjet er Herren, hans storhed kan ikke ransages". "Min sjæl ophøjer Herren, min ånd fryder sig over Gud, min Frelser", en fryd, der blev artikuleret også i pastor Tage Lunn's glade prædiken om Guds glade pilgrimme.

Lørdag aften holdt pastor Mejndor med meget lune et lysbilledcauseri om kirkens symbolik. Herunder viste han en række fortrinlige farveoptagelser af de nylig afdækkede rige og dygtigt gjorte kalkmalerier i Hyllested kirke, som vi, således forberedte, genså på en kirketur til stedet søndag eftermiddag. - Søndag aften talte pastor C. B. Hansen om: Hellige tider, hellige steder og helgener, et foredrag

"LOVSYNG OG OPHØJ HAM I AL EVIGHED"

som bringes andetsteds i bladet. - Søndagen sluttede med complet i Ebeltoft kirke og en kold tur hjem til hotellet i strid blæst fra bugten.

Efter den højtidelige messe i kirken mandag morgen kl. 8, hvor pastor Knud Jakobsen prædikede og pastor Poul Exner celebrerede, holdt pastor Tage Lunn et foredrag: "Hvad nu - efter 'Kirkens Ja og Nej' og Husum?" Foredragsholderen præsenterede sig som hørende hjemme i tre retninger: den høj Kirkelige, gruppen om Kirkens Ja og Nej og Kirkelig forening for Indre Mission, hvorved han kunne demonstrere, at det er muligt at forene dem alle til ét. Han beklagede, at de grundtvigske var gået i forbund med Tidehverv og den rationalisme, Grundtvig bekæmpede med så dyr indsats. "Vi venter på foråret, at isen skal smelte, og livet bryde frem igen!" Indtil da måtte de tre retnin-

ger, der ønskede at stå på kirkens gamle grund, prøve at være i stue sammen uden at stirre sig blinde på skæven i broderens øje. Vi må støtte hinanden. (Fortsættes s. 104)

meddelelse

REDAKTIONEN FLYTTER

Efter den ansvarshavende redaktørs udnævnelse til sognepræsteembedet ved Vesterkær kirke i Ålborg er RE-FORMATIONENS redaktionsadresse fra 1/11-1966:

Sognepræst B. Riisgaard

Ny Kastetvej 18

ÅLBORG

Telefon: Ålborg (08) 13 69 90

re-formatio

Nr. 6-7 NOVEMBER 1966 9. årgang

Tage Lunn: Guds glade pilgrimme ..	82
B. Riisgaard: Kommentar 1: Kongens religion	84
B. Riisgaard: Kommentar 2: Historieskrivning eller journalistik	86
C. B. Hansen: Hellige tider, hellige steder og helgener	87
S. Mejndor: Af kirkehusets symbolik (3)	95
Hans C. Cavallin v/Percy Erikssen: Periskop: Primatsspørgsmålet i urkirken	98
Knud Nørholm: Kirkedagene i Ebeltoft 24.-26. sept. (referat)	102

anden, opdrage hinanden og udfylde hinandens mangler, da vi er forskellige lemmer på ét legeme, Kristi legeme. Efter at have givet eksempler på hvordan de tre kirkelige retninger kan

RE - F O R M A T I O udsendes af en kreds af præster i den danske kirke.

R e d a k t ø r (ansvh.): Sognepræst B. Riisgaard, Ny Kastetvej 18, Ålborg. Telefon: Ålborg (08) 13 69 90.

I redaktionen iøvrigt: Pastor C. B. Hansen, Dråby pr. Ebeltoft; kreditforeningsfuldmægtig Preben Kunst, Århus; pastor Sigurd Mejndor, Hyllested; pastor O. Lund Pallesen, Kgs. Lyngby; pastor Poul Ulsdal, Hemmet.

E k s p e d i t i o n : Pastor Povl Dahl, Ølby pr. Struer. Giro 8.81.42. Telefon: Struer (078) 6 50 16.

Bladet kommer i mindst 8 numre årligt og koster 12 kr. (studerende 10 kr.).

TRYK: J. A. Petersen, København

korrigere hinanden omtalte T. L., hvordan en vis enighed havde været til stede i Husum-sagen med forskellig betoning af sagens enkelte aspekter, hvorved den blev belyst fra flere sider. Man måtte sige nej til den måde H. havde grebet sagen an på; men det han ville, slå vagt om dåben, blev ikke antastet. Vi burde måske have sagt det tydeligere, og sagen bør ikke tages af dagsordenen.

Men hvad nu? Er det muligt at skabe et samarbejde mellem dem, der står på kirkens gamle grund over for dem, der sætter deres egne private meninger i stedet? Her går det dybe skel i vor kirke. Den ydmyghed, der ligger bag de kirkeliges indstilling til kirkens 2000-årige erfaring, præsteembedet og kirkens gamle liturgi bør også præge den kirkelige fløj indbyrdes. Om dens 3 grene kunne respektere hinanden og tale tillidsfuldt sammen, var meget nået. Om man kunne få et møde mellem de ledende i de 3 retninger, som kunne drøfte det igennem - og bede det igennem, begyndende ved Guds bord i en fælles højmesse, kunne noget godt måske brede sig herfra som ringe i vandet. "Sæt nogle høj Kirkelige og nogle missionsfolk og nogle ja-og-nej folk sammen, eventuelt mur dem inde, som ved pavevalget, og lad dem ikke slippe ud, før de har rakt hinanden broderhånd. Lad dem gerne blive enige om nogle teser eller retningslinier", sluttede Tage Lunn.

P O S T V Æ S E N E T

RESERVERET